

Како је кројена судбина Србије

Иван Миладиновић

18:15 19.06.2016.

Шта се заиста дешавало у Бечу, пре Мајског прЕврата далеке 1903. године? Петар I за престо нудио Александру Обреновићу 6 милиона франака. Ниједно осигуравајуће друштво није хтело да осигура краља Петра.

Свет у коме живимо одавно је, а посебно у захуктале последње три-четири деценије, постао чудовишно сложен и осетљив систем. У нашем просечном доживљају оног што нам се дешава и оном што је претходило том току догађања, склони смо да приписујемо престрогом и неправедно много тога лошег што се догоди у друштву као израз нечије воље. Исто тако, склони смо, из интереса или кукавичлука, да некритички хвалимо одређене појединце и историјске процесе. У оба случаја заборављамо да постоји низ околности и процеса који усмеравају токове догађања у друштву и који утичу на животе појединаца бар онолико колико и акти моћних појединаца и центара политичке моћи на те токове.

Нису случајно умни људи из генерације у генерацију понављали да **народи који не знају своју историју немају будућности, или пак да они који не савладају своју повест мораће да је понове.**

СТИЦАЈЕМ РАЗНИХ ОКОЛНОСТИ (политичких, династичких, идеолошких, међународних) готово цео један век младом нараштају у Србији су сервиране истине о нама које су одговарале одређеном времену и одређеном систему вредности. Да нам се опет не би десило да будемо понављачи из историје, на коју смо, узгред буди речено, препоносни, савремени историчари су на највећем испиту. Исправно превредновање појединих историјских догађаја биће заправо залог и за исправне оцене готово свих главних токова националне историје у веку који је за нама.

Време у коме доминирају кризе (економска, морална, криза система вредности), захтева од истраживача још један темељан архивски рад и суочавање са новим подацима, што ће, сасвим природно, захтевати и сасвим нову и другачију историску оцену, без обзира на тврдње да нова документа и извори само делимично реконструишу историју.

Овог месеца је равно 113 година од преврата из 1903. године када је династија Обреновића уклоњена са историјске сцене, а наследници Крађорђа наново ушли у политички живот Србије. На први поглед, у нашем просечном доживљају прошлости, о томе се све зна.

Међутим, разрешењем питања шта је позадина атентата на краља Александра Обреновића и коме је заправо било у интересу да доведе Петра Карађорђевића на престо, можда би нам помогло да схватимо и многа трагична дешавања која ће уследити током двадесетог века. **И 1914, и 1916, и 1918, и 1934, и 1941, и 1974, и нарочито период од 1991. до 1999. године.**

Овај новински текст нема претензију да одговори на сва ова питања, већ да наведе само неколико примера и неколико докумената о појединим паралелним токовима из тог времена, који нуде нека разјашњења.

Две године пре атентата у Бечу ће се обрети Јаша Ненадовић, син блиске рођаке Петра Карађорђевића Цаје, удовице коњичког капетана Младена Ненадовића, непосредни потомак чувених Недовића, стрељаног 1868. због саучесништва у убиству кнеза Михаила Обреновића.

Јаша Ненадовић је допутовао у Беч по налогу Петра Карађорђевића, да би ступио у контакт са аустроугарском владом. Донео је посебно овлашћење свог рођака и будућег суверена Србије, написано 28. новембра 1901. на француском језику.

Позивајући се на то овлашћење, Ненадовић је 12. децембра 1901. приложио и писмо у коме је кнез Петар изложио своје политичке ставове.

Истог дана у министарству спољних послова Аустроугарске састављен је посебан акт, у којем се цитира и писмо које је Петар Карађорђевић наменио аустроугарском министарству спољних послова. У писмо отворено пише:

– Од доброг и искреног односа према Аустроугарској зависе витални интереси наше драге отаџбине...

Србији је потребан мир у земљи, и отуд је тамо нужно водити јединствену, здраву политику...

Уколико бих уз божју помоћ и вољом српског народа био позван да ступим на престо Србије, онда ћу се у спољној политици земље увек држати наведених ставова.

Такође бих најенергичније пазио на то да садашњи поредак на Балканском полуострву остане очуван – записао је тада Петар Карађорђевић.

Писмо Петра Карађорђевића је педантно анализирано у аустроугарском министарству спољних послова и имало је и те каквог утицаја на држање Двојне монархије непосредно пред преврат, 1903, а и после њега.

Већ сутрадан по убиству краља Александра и краљице Драге, министар спољних послова Аустроугарске, гроф Голуховски, рекао је француском амбасадору у Бечу „да је главно, не облик догађаја и начин извршења самога дела, него да ли је онај који влада у Србији у добрим односима са Аустријом или не“.

Одмах по доласку на престо Србије, Петар Карађорђевић је, у телеграму аустријском цару од 17. јуна 1903. још једном потврдио ставове из писма.

Телеграм је био следеће садржине:

– Ја ћу ићи стопама мога оца и надам се донети својој земљи слободу и срећу. Ја молим В. В. да има она добра расположења према мени, каква је имао до смрти за мога оца. Ако ме тиме удостоји, извршење мојих нових дужности биће ми лакше, а ја имам чврсту намеру и уверење да их заслужим
– навео је Петар Карађорђевић.

Spécimen

Wien, 12. December 1901

Reproduction des Facsimiles des Karajorgjević

ФАКСИМИЛИ пуномоћја Јаше
Ненадовића и писмо кнеза Петра
Карађорђевића бечким властима

Der Präsident Fürst
Jele Karajorgjević hat seinen
Cousin und Vertrauensmann,
F^r Jascha Nenadovic, nach Wien
erlundet, um den Versuch zu
machen, sich den hiesigen mass-
gebenden Kreisen näher zu be-
kennen.
"Herr Nenadovic" wurde an-
desem Zweck mit der beiliegenden
Vollmacht, sowie mit dem gleich-
falls beigefügtem, an ihn ge-
richteten Schreiben versehen, in wel-
chem Fürst Jele sein politisches
Programm entwickelt.
Dieses letztere, in serbischer
Sprache abgefaßte Schriftstück,
welches Herr Nenadovic mit dem
beigefügten Begleitschreiben zur
Verfügung gestellt hat, hat er

Je soussigné, prince Léon de Kara-Georgjevitich,
déclare donner à mon cousin, Monsieur F^r Jaska
N. Nenadovitch, tous pouvoirs pour me représenter,
à titre de mandataire politique, dans toutes les
questions ou éventualités qui peuvent se rapporter
à mes aspirations politiques en Serbie. —
J'autorise Monsieur F^r Jaska N. Nenadovitch
à contracter en mon nom tous engagements
politiques qu'il jugera nécessaires avec des
personnalités politiques serbes ou de toute autre
nationalité. —

Je prie toutes ces personnalités politiques de
considérer Monsieur F^r Jaska N. Nenadovitch
comme mon seul représentant officiel, et de
l'accueillir en conséquence. —

Fait à Genève, le 10 rue de Neuchâtel, le 12. décembre 1901

Prince Léon Kara-Georgjevitich

Посебну пажњу привлачи још један детаљ из периода пре ступња на престо Петра Карађорђевића, који је код нас готово непознат. Човек његовог огромног поверења, **поред Јаше Ненадовића, био је Живојин Булагџић**, који ће после 1903. бити краљев лични секретар, потом маршал двора и дипломата од каријере.

Он ће, неколико година пре смене на престоу, у Петрово име водити преговоре са краљем Александром Обреновићем о уступању престола уз новчано обештећење. Подаци за ову тврдњу налазе се у једном крајње интересантном документу, који је, колико је познато, користио само Васа Казамировић. Реч је о специјалном извештају аустроугарског посланика у Београду, и који се налази у бечком државном архиву.

ПРВУ дојаву о преговорима за уступање престола бечки посланик је добио од Јосиповића, сарадника мађарског листа „Пести напло“, који је иначе био у добрим односима са Балугџићем и Петром Карађорђевићем и често их је посећивао у Женеви.

Лично отправник послова аустроугарског посланства, како се даље наводи у извештају, чуо је из уста једног бившег члана српске владе, да је краљ Александар Обреновић примио од Петра Карађорђевића писмо са понудом да напусти престо уз одштету од 6 милиона (златних француских франака), и да је краљ Александар том приликом рекао да се не може компромитовати одговарајући писмено на понуду Петра Карађорђевића.

Овај документ, међутим, не открива ко је стајао иза ове милионске понуде, иначе презадуженог будућег суверена.

Управо тих година Петар Карђорђевић шаље писмо руском цару у којем моли за помоћ у новцу и спомиње суму од милион и седам стотина хиљада франака, колико је био дужан, и због тога тужен.

Ово писмо је неколико пута публиковано, а први га је објавио Светозар Прибичевић у књизи „Диктатура краља Александра“, тридесетих година прошлог века.

Из овог писма, али и из редовне преписке са књазом Николом Петровићем, иначе тастом Петра Крађорђевића, може да се створи слика о његовом тешком материјалном стању. Из тога је сасвим логично питање ко је стајао иза фантастичне суме новца за оно време.

Који центар моћи је стајао иза ове понуде.

И Константин Думба, посланик Двојне монархије у Београду, у својим меморима писао је о катастрофалном новчаном стању Краља Петра:

– Ја сам се обратио генералном директору „Лендербанке“, и захваљујући мојој интервенцији краљ Петар има да захвали што је добио зајам од преко једног милиона франака под врло повољним условима и без икакве гаранције, мада ниједно осигуравајуће друштво није хтело да осигура његов живот – написао је Думба.

Ако се упореде ових неколико примера онда ће бити много јаснија реченица Николе Пашића, изговорена августа 1906. године, у време такозване „Топовске афере“ када је Петар на све начине покушавао да Србија купи аустријске топове, а не француске:

– С краљем се не може ништа постићи. Њега Аустрија има потпуно у својој шаци – рекао је Пашић.

ПРЕДАЈА КРУНЕ

Аустријски обавештајци дошли су до сазнања да је „краљ Александар у различито време трима особама исто изјавио: кад се он више не буде могао одржати у Србији, он ће предати круну Петру Карађорђевићу.

Његово величанство изјавио је ово мађарском народном посланику Ђурковићу, господину Варловцу, бившем конзулу у Вудимпешти и бившем шефу српске тајне полиције, Јовану Миловановићу.“

Извор: novosti.rs